

до 80-річчя від дня народження

ГАННА ВАЛЕНТИНІВНА ЄЛЬСЬКА

15 жовтня 2020 р. виповнилося 80 років від дня народження докторки біологічних наук, професорки, академіка НАН України, лауреатки Державної премії УРСР з науки і техніки, заслуженої діячки науки і техніки України, почесної директорки Інституту молекулярної біології і генетики НАН України, радниці при дирекції та головної наукової співробітниці ІМБГ НАН України, членкині президії Українського товариства генетиків і селекціонерів ім. М. І. Вавилова, однієї з найвидатніших молекулярних біологів України Ганни Валентинівни Єльської.

Г. В. Єльська народилася 15 жовтня 1940 р. у Донецьку. Після закінчення 1963 р. Донецького медичного університету вступила до аспірантури Інституту біохімії АН УРСР. Потім працювала у цьому інституті молодшою науковою та науковою співробітницею. У 1973 р. відділ, у якому вона працювала, переведено до складу Сектора молекулярної біології і генетики Інституту мікробіології і вірусології АН УРСР (нині — Інститут молекулярної біології і генетики НАН України). З тих пір працює в ІМБГ НАНУ, пройшовши шлях від старшого наукового співробітника (1973), завідувача відділу (1978), заступника директора з наукової роботи (1996), директора Інституту (2003–2019) — до почесного директора, радника при дирекції та головного наукового співробітника ІМБГ НАН України (з 2019 р. до тепер).

Кандидат біологічних наук (1968). Доктор біологічних наук (1976). Професор (1986). Член-кореспондент НАН України (1988). Академік НАН України (1992). Лауреат Державної премії УРСР з науки і техніки (1986). Заслужений діяч науки і техніки України (1998).

Є однією із засновниць нового наукового напрямку у молекулярній біології — регуляції експресії геному вищих еукаріот на рівні трансляції та ролі окремих компонентів апарату трансляції у її втіленні. За наукове явище «функціональної адаптації тРНК» Г. В. Єльська у співавторстві зі своїм керівником Г. Х. Мацукою у 1991 р. отримала Диплом на відкриття Державного Комітету у справах відкриттів та винаходів СРСР.

Другий напрямок наукової діяльності Г. В. Єльської — це молекулярна біоелектроніка та аналітична біотехнологія. Розробки з вивчення взаємодії біологічних макромолекул з поверхнями електрохімічних перетворювачів, зокрема іоноселективних польових транзисторів, заклали основу для створення новітніх біосенсорів — нового покоління аналітичних приладів для медичної діагностики, потреб біотехнології, харчової промисловості та охорони довкілля. Окрім високої селективності та чутливості для біосенсорів характерні простота, швидкість аналізу, можливість виконання поза лабораторіями та низька собівартість. Новим кроком в останні роки є розробка афінних сенсорів на основі біоміметиків, так званих молекулярно-імпринтованих полімерів, та використання наноструктур. Г. В. Єльська і її учні в галузі біосенсоріки займають передові позиції, їхні роботи знають в усьому світі і широко цитують в міжнародних виданнях.

Академік Г. В. Єльська зробила великий внесок у заснування та розвиток в Україні таких наукових напрямів як геноміка, молекулярна та клітинна біотехнологія, біоінформатика та біомедицина. Одним з досягнень є її участь у багатьох міжнародних проектах та програмах, впровадження в діяльність ІМБГ НАН України широкого співробітництва з провідними вченими світу, зокрема виконання низки проектів в рамках програм ЄС.

Творчий доробок вченої — понад 400 наукових робіт, з них 6 монографій, десятки авторських свідоцтв на винаходи та патентів. Індекс Гірша академіка Єльської за наукометричною базою даних Scopus — 40, її роботи цитувалися понад 4700 разів.

Під керівництвом Г. В. Єльської виконано і захищено 6 докторських та 28 кандидатських дисертацій. У 1979 р. у складі колективу авторів відзначена премією ім. О. В. Палладіна за монографію «Транспортные рибонуклеиновые кислоты. Некоторые аспекты структуры и функции» (К., Наук. думка, 1976, 219 с). У 2003 р. Ганні Валентинівні присвоєно звання «Відмінник освіти України».

Г. В. Єльська веде велику науково-організаційну та громадську роботу, плідно працюючи віце-президентом Українського біохімічного товариства, членом президії Українського товариства генетиків і селекціонерів ім. М. І. Вавилова, головою Спеціалізованої вченої ради із захистів докторських і кандидатських дисертацій ІМБГ НАН України; членом Вченої ради ІМБГ НАН України; головою Наукової ради НАН України з сенсорних систем та технологій; членом Комітету з присудження Премії Кабінету Міністрів України за розроблення і впровадження інноваційних технологій; членом Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки; членом Міжнародної ради з біотехнології та біорізноманіття МААН; експертом Науково-технічної ради Міністерства освіти і науки з питань формування та виконання державного замовлення на науково-технічну продукцію за пріоритетним напрямом розвитку науки і техніки «Біологія, біотехнології, харчування»; членом Ради з питань науково-технічного розвитку України; експертом Спільного Комітету між Україною та Європейським Союзом з питань науково-технічного співробітництва (СКНТС); керівником науково-технічної програми НАН України «Сенсорні прилади для медико-екологічних та промислово-технологічних пот-

реб: метрологічне забезпечення та дослідна експлуатація», головою групи науково-організаційного супроводу комплексної програми НАН України «Молекулярні та клітинні біотехнології для потреб медицини, промисловості та сільського господарства»; членом персонального складу спеціальної конкурсної комісії з формування рейтингового списку кандидатів у члени Ідентифікаційного комітету з питань науки; є головним редактором наукового журналу «Biopolymers and Cell»; членом редакційної колегії наукових журналів «Ukrainica Bioorganica Acta», «Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів», збірника наукових праць «Фактори експериментальної еволюції організмів», членом редакційної ради наукових журналів «Український біохімічний журнал» та «Biotecnologia Acta».

Академіка Г. В. Єльську відзначено низкою державних та відомчих нагород: Почесна Грамота Верховної Ради України (2004), Золота Медаль Української федерації вчених (2005), Відзнака «European Quality Award» та диплом Європейської Бізнес Асамблеї (2009), Відзнака НАН України «За наукові досягнення» (2010), Орден Андрія Первозваного III ступеня (2012), Подяка Прем'єр-міністра України за заслуги у розвитку вітчизняної науки (2013), Ордени княгині Ольги III та II ступенів (2008, 2015), Золота медаль імені В. І. Вернадського НАН України за видатні досягнення в галузі молекулярної біології і біоелектроніки (2016), Премія «Жінка України 2016» у номінації «Наука і освіта» (2017) тощо.

Генетики, біотехнологи та молекулярні біологи України, колеги і друзі щиро вітають ювілярку і бажають їй довгих років життя, міцного здоров'я, щасливого творчого довголіття, подальших наукових звершень та наснаги, успіхів в усіх починаннях.

Хай здійсняться усі Ваші бажання та задуми, шановна Ганно Валентинівно! Нехай і надалі Ваш шлях буде щедрим на ідеї, багатим на звершення нових задумів, прихильністю небес! З роси і води — на многі творчі і щедрі літа!

*Президія Українського товариства генетиків і селекціонерів ім. М. І. Вавилова
Редколегія журналу «Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів»
Редколегія збірника наукових праць
«Фактори експериментальної еволюції організмів»*